

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Proprietar și Răspundător: Ioan Corbu, Cluj, Strada General Grigorescu 16

Se împarte gratuit, în librării 5 Lei esemplarul.

Inscrisă sub Nr. 93—1938 la Tribunalul Cluj.

Motto. *Culmea desmățului demagogic și a »prostului gust« al școlii fonetice s'a ajuns cu lăpădarea clasicului român și latin: »cogito-cuget« și înlocuirea lui cu barbarismul prost (poetic!) »gândire«, ba chiar și a numelui de »Român-Romanus« cu a-cel-a de »Valah«.*

* * *
»Nu pôte fi păcat mai mare decât să lași la o parte pe atâi și să te duci să faci câștig la străini!«

BCU Cluj / Central University Librar(NL romănesc),

Ortografia și limba românească la congresul profesorilor

DE

IOAN CORBU

Ortografia și limba românească la congresul profesorilor.

Am urmărit desbaterile profesorilor relativ la problema ortografiei și limbei românești, dorind să descoper un principiu sănătos. Dar, durere, n'am aflat nici unul. (Raportul ne spune, că d-l prof. G. Pascu a criticat ortografia Academiei ca nerățională — cum am aflat-o și noi — dar motivarea n'am văzut-o). Nu-s culpași profesori, ci școala, în care au fost crescuți, școala fonetică, care e școala anarhiei, lipsită de orice principii. A spus-o „părintele filologiei române”, marele Cipariu, încă apröpe cu un secol înainte, că principiul fonetic, singur, duce la anarhie, și s'a adevărit, că a avut dreptate.

Problema ortografiei.)*

MI-aduc bine aminte de discuțiunile urmate la problema ortografiei, pe când eram student în liceu (Năsăud). Au fost și öminii cu judecată, care diceau : bine, se nu ne îndreptăm ortografia după limba latină, dar se ni-o îndreptăm după limba românească. Sunetele „â, î, ä, ë, ea (a), oa, đ (z aspru), ș, ț” sunt, cu puține abateri, sunete derivate din (sunt accidentele fonetice alui :) „a, i, e, a, o, d, s, t”, și atunci e rațional, ca se le scriem cu sunetul - litera, din care derivă din limba românească. Dar judecata celor cuminți n'a fost ascultată, au învins cei mulți și neșciinți ca în democrația degenerată în demagogie și anarhie.

Raportul despre desbaterile congresului profesorilor, relativ la problema ortografiei, a scos totuși în vedere drept principii, că ortografia se fiä : 1) simplă și 2) rațională, în loc se pună la locul întâiu : rațională, și numai la locul doilea : simplă, întru cât asta nu atinge și nu răstörnă principiul : se fiä rațională. Am mai spus-o că o ortografie adevărată, rațională, câtă se fiä întemeiată pe legile fonetice și gramaticale ale limbei. Nu se pöte face nici ortografie fără gramatică, nici gramatică fără ortografie. Cum se

*) Veđi și lucrarea nöstră „Ortografie; Nr. 9—12, 1932.

faci regulă gramaticală pentru formarea femininelor : „rea, veche“ dela masculinile : „rău, vechiu“ (după ort. fonetică), dar poți face ortografiând : „rëu (pl. rele), vechiă“ („rea - reă - vechiu“ sunt ortografiate corect) Așe s'au format aceste feminine, dela „rëu-reă“, dela „vechiu : vechiă“, (ă după i se rostește e).

Scriënd sunetele derivate cu litera - sunetul, din care derivă, se împlinește și o altă cerință de neîncungîurat la o ortografie adevărată : păstrarea rădăcinii neschimbate în toate formele flecsionare (afară de puținele forme neregulate). Acesta e și de folos neprețuit străinului, care înveță româneșee. Cum se descoperă străinul, că „vazator (văzător), vanzator (vănzător), tineri, vineți . . .“ sunt a se căuta în dicționar la „vedea, vinde, tanar (tânăr), vanat (vănăt) . . .“, când în formele flecsionare, cu grafia asta, abie a rămas o literă (văzător), două din rădăcină. Toate aceste cuvinte au flecsiune regulată și străinul nu le va afla în dicționar între cele cu flecsiune neregulată, ca se potă descoperi rădăcina, din care derivă.

Pentru scrierea sunetului â, î Academia a statorit regula simplă, dar arbitrară și nerațională, că la începutul și capetul cuvintelor se va scrie cu i (î), iar în lăontru, cuvintelor cu a (â). Pentru ce ? Ce îndreptățire, sau ce temeiu are locul unui sunet în ortografierea cuvîntului ? Nici una. Dar s'a avut în vedere, că la capetul și începutul cuvintelor î derivă din i, cu puține abateri, iar în lăontru din a, în cele mai multe casuri, cum ne arătă și etimologia. Dar sunt și abateri, sunt cuvinte cu â derivat din i în lăontru cuvintelor ca în „cuvânt, veștmânt . . .“ pluralul : „cuvinte, veștminte . . .“ și atunci pentru ce scăleiam rădăcina cuvintelor, pentru ce scriem cu a (â) și nu cu i (î) ? Pentru ce nu se admite regula rațională : scriem cu litera - sunetul, din care derivă din româneșee. Pe î (derivat din i) îl recunoșcem din legea fonetică : î revine la i de câte ori urmăză în flecsiune un e, sau i, pe când â (derivat din a) se păstrează și înainte de e, i, cum am vădut : „veștmînt, veștminte . . .“, dar în „Român, brîncă . . .“ â se păstrează și când urmăză un e, i : „Români, Române, brînci . . .“. E o falsificare a legilor fonetice româneșci, și nu ortografie fonetică, a scrie : „cuvânt, mormânt . . .“ cu a, când acest â derivă din, și revine la i, înainte de e, i.

Uni, pentru a scăpa de acest impas, scriu peste tot numai cu î (asta a propus-o și d-l prof. Pascu). Dar și asta e o falsificare a legilor fonetice româneșci și încă la cele mai multe cu-

vinte. Ce îndreptăţire are acest î din î acolo, unde el se păstrează chiar şi dacă urmăzează un e, i, bunăoară: „Romîn, mînca... ar căta să dee: Romini, Romine, minci...“ ca în „vînă, vine“, cee-a ce nu se întîmplă, fiindcă acolo nu derivă din i, ci din a, cum ne arătă şi etimologia, deci vom scrie corect „Român, mânca...“ E o dublă falsificare, şi fonetică şi gramaticală a scrie „lăudînd, lăsînd, iertînd...“, una, pentrucă î derivă din a (sunt verbe de conjugăţiunea I, nu de a IV-a), şi a două pentrucă „d, s, t“ înainte de i, î se preface totdeauna în „đ, ș, ț“ (ca în aud, auđînd, ies, ieşînd, ascut, ascuţînd“), pe când în cazul de mai sus „d, s, t“ rămân neschimbate, fiindcă se află înaintea lui â din a. („lăudând, lăsând, iertând...“), nu înaintea lui î. Cum se poî destinge cu acésta grafie conjugăţiunea I-a de a IV-a? Formaţiunea „urînd“ dela „urî“ e de conjug. a IV-a, nu de I-a, care e „urând“ dela „ură“.

În cuvintele „pâne, ânger“, nu s'ar fi păstrat â înainte de e, dacă ar fi derivat din i, ci ar fi dat „pine, inger“. Abatere dela acésta regulă fonetică se face când î urmăzează după o consonătoare şuierătoare, sau după r (nu totdeauna), în care cas î se păstrează, nu se preface în i, nici când urmăzează un e, i, ca în „îţîină, îţîini, ieşî, ieşîi... rid, ride...“, cari căta să fiă ortografiate cu î (nu cu â), sau chiar cu i curat cum îţi spune şi simţul limbei — cine-l are), lăsând rostirea la bunul plac, sau regulii fonetice amintite, cum s'a purces şi în alte casuri asemenea, ca în „ţie, ţine, strică“, „nu ţae, ţane, stracă...“, dar ortografia fonetică n'are principii şi reguli, cari se aplică peste tot, ci numai ici, colo, pe apucate şi după bunul plac al Academiei. Aşè se întîmplă că în tipărituri cu litere mari, în cari lipsesc literile cu semne pentru â, ț... poî vedè mirozenii ca aceste-a: „tatana“, în loc de „titina“, sau „stiinţa rade“ în loc de „ride“, „rau“ în loc de „riu“ şi „reu“ — asta-i ortografie fonetică!

La formele derivate din cuvintele cu î în capăt se întîmplă, că î ajunge înlăuntrul cuvîntului, şi atunci după regula generală (neraţională) a Academiei ar căta să fiă scris cu â, bunăoară: „urât, omorât...“ dela „urî, omorî...“ Pentru a încungiura acésta scâlciare a rădăcinei, Academia a făcut escepţiunea (aici raţională), că cuvintele cu î în capăt îl păstrează în tóte formele derivate. Celî mai mulţi scrietori (gazetari) însă nu urmăzează regula — escepţiune, căci şcola fonetică vre reguli simple, fără abateri nici raţionale, şi scriu „urât, omorât“. Altcum se pune

problema în o ortografie adevărată, rațională, întemeiată pe principii, pe legile gramaticale și fonetice ale limbei. După acesta se ortografiază cu *î* din *î*, nu fiindcă se află la capătul cuvântului (cee-a ce nu dă nici o îndreptățire), ci fiindcă e infinitivul conjugățiunei a IV-a în *î*, înrîurit și prefăcut în *î* de *r* (nu totdeauna, vezi „auri“) ca și de consunătorele șuierătoare, ca în „auđi, ieși, simți...“ cari se pot scrie și se scriu și cu *î* curat: „auđi, ieși, simți...“, noi le scriem „auđi, ieși, simți...“ adecă cu *i* cu accent greu (care la *î*: „urî, omorî...“ e de prisos, fiindcă *î* final e totdeauna accentuat — inf. conj. IV), pentru a-l distinge de indicativ prezentei persoana a doua, care se rostește altcum. dar grafia fonetică le scrie ca și la infinitiv și aorist: „auđi, simți, ieși“, căci nu-și bate capul cu rostirea, dór de acee-a se chiamă „fonetică“(!?). Acest *î* al infinitivului conj. IV-a, natural, se păstrează în toate formele derivate, în o ortografie rațională, ori unde s'ar afla, în corpul, ori la eoda cuvântului.

Pe lângă cell doi *â*, *î*, derivați din *a*, *i*, sunetul acest-a mai derivă din românește și din *e*, dar numai la participiul prezente al conjugățiunilor a II-a și a III-a. Pentru a ne cruța un al treilea semn, l-am scris cu *ě*: „scăđënd, răđënd, ridënd...“ cum a propus și T. Maiorescu pentru *â*, *î*, urmând să se rostescă *î*, *â*, (înainte de *n*). Acesta, pentrucă în o ortografie adevărată, rațională, litera *e* capul lucrului, nu semnele aplicate la literă, iar după ce am ortografiat participiul prezente al conj. I cu *a*: „urând“ (dela „ură“), al conj. IV cu *î*, *î*: „urînd“ (dela „urî“), după legile gramaticale și fonetice, era neapărat de lipsă să se scriă participiul prezente al conjug. II și III-a în *ě*, *e* (la infinitiv) tot cu *e* (*ě*) și nu cu *a* (*â*), care nu justifică prefacerea lui *d* în *đ*: „scăđënd, răđënd...“, nici cu *î* (*î*), cari sunt caracteristicile conjug. I și a IV-a.

Ca să scape de dilema celor doi *â*, *î*, unii profesori au propus formarea unui semn (literă) nou, care să nu fiă nici *a*, nici *e*. De ce n'au propus încalete să înturnăm la alfabetul cirilic, care are semn distinct pentru *â*, și nu pune problema derivațiunei, cee-a ce nu se pôte încungjura în o ortografie rațională. Nu a trecut însă niměnui prin minte să propună reintroducerea lui *î* scurt, care e o realitate fonetică, și e neapărat de lipsă în o ortografie, și încă fonetică, și ar înlătura anomalia, scrierea a-fonetică cu doi *i* acolo unde e numai unul, ca în „avuți, nebunii (pluralul dela „avut, nebun“), limbii...“ în loc de „avuți,

nebuni, limbi, orî limbei...”, pe când doi îi la capătul cuvintelor e diftong și e de regulă accentuat (în cazul de sus e pluralul nearticulat și genitivul nearticulat singular dela „avuție, nebunie“.

Alt sunet derivat e *ă*, care derivă din *a*, *e*, din românește, dar Academia a desființat pe *ě* din motive de economie și simplificare, cari n'au ce căuta în ortografie. De aici urmăze scâlciări de rădăcină, încât nu se mai pôte recunoște. ca în „văzător vânzător, tânăr...“ (dela „vede, vinde, plur. tineri...“), cari sunt falsificarea legilor fonetice românești și nu ortografie fonetică, pentru că numai *ě* din *e* (nu din *a*) revine la *e* înainte de *e*, *i* (vêd, vedem. pěr, perî...), și nu *ă* din *a*, care se păstrează și înainte de *e*, *i*, ca în „părete, părechlă...“ (și nu „perete, pereche...“, cum rostesc și scriu străini, cari nu pot roști pe *ă*). Altă falsificare a legilor fonetice e prefacerea lui *d* în *z* (*đ*) înainte de *ă* (văzător, vânzător), cee-a ce nu se întâmplă decât înainte de *ě* din *e*, (decî „vêđetor, vîđetor...“) și nu înainte de *ă* din *a* (lăudător, înnodător...). Ce îndreptar poți să dai străinului ca să descopere (nu ca să „descopere“) rădăcina cuvintelor? Să i-se spună, că unde află un *z* înainte de *ă*, acel-a e derivat din *d*? Dar asta-i o falsificare a legilor fonetice românești.

Abatere dela regula de sus (revenirea lui *ě* la *e* înainte de *e*, *i*) se face și aici când *ě* urmăze după sunetele șuierătoare, sau după *r* (nu totdeauna), în care cas *ě* rămâne *ě*, chiar și dacă urmăze un *e*, *i*, dar în acest cas se pôte scrie și roști cu *e* curat, cum a și introdus Academia, dar numai ici călea, și nu peste tot, ca în „serba“, iar de curînd în „semăna“ (în loc de semîna), lăsând însă pe *ă* în „sămânță“ în loc de „semînță“ plural: „semințe“.

Cum se faci gramatică, cum se faci pluralul femenin cu *ă*, „ouă, nouă, cară...“ când e neîndoios că acest *ă* derivă din *e* românesc, decî cată să fiă scris cu *e* (*ě*), decî „ouě, nouě, carě“.. Cuvintele cu flexiune regulată au să păstreze rădăcina neschimbată în toate formele flecionare; „vêd, vêđetor, vêđend... iar dacă le schimbî rădăcina: „văđ, văzător, văzând...“, decî le conșiderî ca neregulate, atunci cată să se dea în dicționar toate formațiunile cu rădăcina schimbată, cum se dă în dicționarele străine, ca străinul să șciă, că „văđ, văzător...“ derivă dela „vede, „tineri“ dela „tânăr“.. Nu este nici o lege fonetică după care un *a* (*ă*) din „tânăr“ se preface la plural în *i*, iar cel-alalt *a* (*ă*) în *e*, dar este lege fonetică, după care *ě* se preface în *e*, iar

† în i, înainte de e, i (tineri). Cum se face gramatică, dacă faci dela „dori: doresc“, iar dela „urî: urăsc“, în loc de „urăsc“?

Ar mai rămâne câte-va cuvinte. în cari după e derivat din e (latin) urmază în rădăcină altă vocală decât e, i și atunci e nu mai are putință ca să revină la e, în flecsiune, bunăoară: „împărat, păcat, mătură...“ D-l Iorga a propus cu tot dreptul ca Domnului țerei să-i dăm titlul de „împărat“ — nu din megalomanie, ci fiindcă acest nume l-a păstrat și limba și tradițiunea românească, pecând „rege“ e neologism (altcum rădăcină românească, vezi: „di-rege“). Pentru ce l-am ortografiat cu ä: „împărat“, care vine dela „par“ și înseamnă „tras în par, în țepă“, și nu „împărat“, care vine dela „imperator“. Numai ura demagogilor față de limba latină, limba mamă, s'ar pute opune acestei ortografiării, aceea ură, care a schimbat și ortografierea: „țeri, țeară“ în „țări. țară“, cu motivarea — mi-aduc bine aminte — că noi n'avem să ne îndreptăm după limba străină, care e limba latină, dar nu s'au atins, ci au lăsat scrierea: „țepi, țepă“, care învederază originea slavă, căci, pe semne, la școla fonetică limba slavonă e iubita limbă mamă a limbei românești, nu limba latină. Aceeași lege fonetică românească, care îndreptățește scrierea „țepi, îndreptățesc, înțeleg...“, și nu „țăpi, îndreptătăsc, înțăleg...“ re-clamă și ortografierea: „țeri, țeran. țerm...“ ca și „țițina“, nu „țățâna“ (ț se face numai înainte de e, i, nu de a).

Sau, pentru ce am ortografiat „păcat“, care e rădăcina lui „pace“, și nu „păcat“, mai ales că în aromână s'a păstrat „păcat“, în care i e derivat din e, nu din a. De ce am ortografiat „mătură“ și nu „mătură“, când Aromâni dic „metura“...

Tot așa sunt derivate, cu puține abateri, sunetele „đ (z aspru) oa, ea (a)“ din „d, o, e“. D se preface în đ înainte de i dela plural chiar și în numele proprii străine ca „Anđi (Andes)“, de ce l-am scris „Anzi“? Ca și ț, ș, și đ are aceeași îndreptățire și face cu putință păstrarea rădăcinei neschimbate.

Nu este o lege fonetică românească, după care ea (a) se se preface în e, sau oa în o, dar este lege fonetică, după care e se preface în ea (a), iar o în oa (corect: ó), când după e, sau o accentuat urmază altă vocală decât e, i, respective i: „leg, leagă, cepe, ceapă, mori, moare, moară...“. Deci în o ortografie rațională vom scrie pe ea (a) și oa cu litera - sunetul, din care derivă în românește, și cu asta se păstrează și rădăcina neschimbată. Escepțiune face „față, fețe“, care a urmat legea fonetică întors,

prefăcând pe a în e, cum rezultă și din etimologie (lat. „facies“), dar și în scripturile vechi se află pluralul „fațe“, nu „fețe“.

Nu vom introduce pe *l* latin, când acest-a a dispărut (înainte de *i*) din rădăcina cuvântului, ca în „paie“ (singular „pau“) lat. „palea“, deci nu vom scrie „palie“ (la Aromâni însă s'a păstrat: „palu“), dar pentru ce se-l tăiam și se scălciâm rădăcina cuvântului, când *l* e păstrat în rădăcină, la singular, și dispare înainte de *i* la plural după o lege fonetică universală (chiar și în l. maghiară: „gondol, gondolj=gondoi), nu numai românească. În clasa I primară citeam „copilî, calî, aceli...“, cum e scris, dar în clasa II-a începeam a citi, cum se rostește: „copii, cai, acei.“ („copilî“ se poate destinge în scris de pluralul dela: „copie: copii).

Gramatică și ortografie.

Cu desmățul școlii fonetice am ajuns acolo, că nu este formă dialectală degenerată, ba chiar scâlâmbături, sau greșeli scăpate de străini, cari nu știu românește, se nu fiă primite în triumf și introduse în limbă și scris de scrietori români (cu puține excepțiuni) sub titlul pompos de „evoluțiunea limbei“, fiindcă sau nu-s Români, sau nu știu românește. Așe am vădut introducându-se formele: „mâncăruri, cerneluri“ dela singularul „mâncare, cernelă“ (ca elev țiceam: „negrélă“) — pot fi Români, sau știu românește, celî ce le-au introdus?! După gramatică și limba poporului femininele fac pluralul cu *i*, *e*, și niciodată cu „uri“, care e pluralul numai la unele neutre — cele-a terminate în „-mînt“ fac pluralul totdeauna cu „e: -minte“, jurămînt, jurăminte“, și niciodată cu „-uri“, cum fac uni scrietori: „simțemînturi“, în loc de „simțeminte“. În schimb fac pluralul unor neutre cu *i* ca la masculine: „timpl, corpî...“, în loc de „timpuri, corpuri“, și cu *e*: „vine“ în loc de „vinuri“ (vine de Madeira). Tot așe au fost introdus forma „aibe“, (ca la conjug. I), în locul lui „aibă“; apoi verbele de conjugățiunea a II-a, fiindcă cu grafia fonetică nu se pot destinge de conjug. I (veghea, conj. I, ținea, conj. II...), le-au transpus la a III-a, „va place, va ține, va rămâne...“ (dar pe „putè“, nu-l vor „pute“ transpune); pe „bate“ însă uni îl transpun dela conjug. III-a la a II-a: „va bătea“, iar pe „scrie“ îl transpun la a IV-a: „scrim — așe screm fonetiști — vom scri“. Tot pentru neajunsurile grafiei fonetice, pluralul feminin dela „nouă“ îl fac ca și la masculin: „noi — ba uni scriu.

„noui“, dar citesc : „noi“, asta se cheamă ortografie fonetică, iar fonetiști cerbicoși („dârji“, pe limba lor) scriu (după urechi) și la plural cu „ă : nouă“, ca la singular, dacă n'au pe ă — de gramatică puțin le pesă. Pluralele „îmbrăcăminte, încălțăminte“, le articulază : „îmbrăcăminte, încălțăminte“, ca și când ar fi la singular ; țeranul țice : „dau la păstor încălțăminte, câte (nu câtă) va pute rumpe“. In presa din Sărindar au fost început să introducă forma „fir-ar“ (a dracului), aușită pe la marginile Bucureștilor, în loc de „fire-ar“. In timpul din urmă încep tot mai mulți să scriă : „ceia, aceia“, în loc de „ceea, aceea“, cari se și rostesc cu totul altcum, cel din urmă „ceea, aceea“ (fiind *e* accentuat înainte de *e*) ca în „vede“, pe când în „ceia, aceia“ *e* se rostește curat (înainte de *i*), și e pluralul dela „cela, acela“ (noi îl scriem „cel-a, acel-a“, fiindcă particula *a* nu iă parte la flexiune : „celui-a, celui-a, celui-a...“), alți însă scriu întors în loc de : „aceiași : aceeași elevi“.

Ce se ne mai mirăm că scrietori neșciinți, necunoscători de gramatică, scriu cum îi taiă capul, când Academia însă-și strică gramatica, în loc să o respecte. Așe am vădut, că după ce dela începuturile școlei fonetice s'au folosit, în scriere formele : «suferă, acoperă» și pentru indicativ și conjunctiv, acum Academia a dat ordin, ca să scriem „suferă, acoperă“ și la indicativ și la conjunctiv, când gramatica și poporul spun : „suferă, acoperă“ la indicativ și „ca să sufere, ca să acopere“ la conjunctiv. Tot așe am vădut chiar profesori universitari scriend : „ca să iese“, în loc de „să iasă (iesă)“. Și apoi se impută limbei, că e refractară la regule și legi — cât pe ce să o acuse de reacționarism, fiindcă nu se aiéptă după grafia școlei fonetice — școla anarhiei. Noi n'am aflat limba românească refractară la regule, după ce am întemeiat ortografia pe legile gramaticale și fonetice ale limbei.

Nu e iertat să introducem în limba literară și în scriere tóte idiotisme, alunecările și abaterile dela gramatică, și să le conșiderăm ca „evoluțiune“, chiar și când le aflăm la popor. Bunăoră, dacă disparițiunea lui *r* și mai ales alui *n* înainte de *i* la persóna a 2-a singular „piei, vii...“, în loc de „pieri, vini“, e evoluțiune, nu e evoluțiune, ci degenerare, formele : „pieiu, viu, să pieie, să vie...“ la persóna 1-a și la conjunctiv, pers. 3-a, căci în casurile din urmă *r*, *n* nu se află înaintea lui *i* : „pier, vin, să pieră, să vină“, cari forme s'au și păstrat până ađi, pe când „pieri“ și mai ales „vini“ au dispărut, dar câtă să le scriem

așe după gramatică, mai ales, că „vii” mai e și pluralul dela „viu, viă, viiă”. Tot așe e degenerare în formele „eu mă apropii, eu împrăștii . . .”, în loc de „apropiu, împrăștiu . . .”; mai departe în „încheere, despoere . . .” (ori „încheiere, despoiare . . .”) în loc de „încheiare, despoiare . . .”; după cum s'a făcut dela „măncare” pluralul „măncări” (și asta a fost degenerare, în scripturile vechi se află pluralele: „parți, cărți . . .”, nu „părți, cărți . . .”, în satul meu se ȳice și aȳi: „paseri”, nu „păseri”), tot așe s'a făcut dela „încheiare: încheiări” (ă după i se rotește e), iar dela plural ă (e) a trecut prin abus la singular.

Tot așe, dacă formele poporane: „aurariu, argintariu . . .” sunt corecte (lat. „aurarius, argentarius . . .”), e abus și greșelă alăturarea acestui „-iu” la r final la alte cuvinte, ca: „măncătoriu, eu moriu . . .”, dar acésta degenerare școla fonetică încă n'a întrodus-o în scriere, din contră au tăiat pe „-iu” și dela terminațiunea „-ariu” (aurar).

Abusul cu „zizăitul” (prefacerea lui s în z) l-a întrodus neșciința chȳar și în cuvintele româneșci în particula „des-” ca „dezamăgi, dezlega, dezlăntui . . .” în loc de „desamăgi, deslega, deslăntui . . .”.

Academia a păstrat cu tot dreptul pe u mut la substantivele și adiectivele de genul masculin, la singular, când se termină în i, care e sufipsa pluralului, și-i stă așe de rēu la singular, un spin în ochiu, la gramatic: „un ochi vechi (ochi vechi)”, ca la plural, decȳ gramatica reclamă acolo neapărat pe dispărutul u: „un ochiu vechiu”, (regula: u final după i scurt e mut), dar scrietori fonetiști nu vreu sȳ-l admită. Cu „cei d'întăiu ômenȳ” nu suntem însă înțeleși; dacă se ȳice: întăii ômenȳ, de ce nu și „celȳ dintăii ômenȳ”?

Numele de „fonetică”, ce și-a dat acésta grafie, n'are nici o îndreptățire. Daȳi unui străin sȳ citescă frasa: „voi, nebunii, aȳi voi . . .”. De unde sȳ șciă, că celȳ doi „voi” nu sunt acel-așȳ cuvânt, că unul e de o silabă și cel-alalt de două, și că are accentul pe i; de unde sȳ șciă, că în „nebunii” nu sunt doi ii, cum e scris, și că nu e o formă flecsionară dela „nebunie”, ci dela „nebun”; de unde sȳ șciă, că „aȳi” nu e de două silabe și n'are accentul pe i, ca în verbul „iȳi (iȳi)” — asta e ortografie fonetică?! Străinul însă va putȳ citi corect frasa de sus scrisă: „voi, nebuni, aȳi voi . . .” — asta e ortografie adevărată, și rațională, și fonetică (i final și începȳtor formeză totdeauna diftong cu vocala vecină).

Cum se faci gramatică cu grafia : „încheind, despoind, scriind . . .“, cari presupun verbe de conjugățiunea a IV-a („închei, despoi, scrii . . .“, se scriu corect după gramatică : „încheiând, despoiând, scriiend . . .“ (â, ê. i după i se rostește *i*) — așe s'au format la conjug. I-a și a III-a.

Dar, se va dice, cum vor putè învăța elevi acésta ortografie ? Cum am învățat-o și eu și alți, câte-va semne mai mult nu e greu de învățat. (E caracteristic, că etimologiști, îndreptându-se după limba mamă, latină, au ajuns aprópe la aceea-și ortografie adevărată - ca și îndreptându-ne după legile fonetice și gramaticale ale limbei). Lucrul de căpetenie e să pótă citi, și asta se pótă mai ușor decât după grafia fonetică de ađi. De sigur, că de scriș nu vor putè scrie ortografic corect, par'că ađi scriu corect după ortografia Academiei ? Elevi șcólei primare și țeranul vor scrie totdeauna după urechi, cum scriu și ađi. Nicı membri Academiei nu-i respectă ortografia, căci regule arbitrare, neraționale nu se impun, și nu pot îndatora pe nimeni să le urmeze.

S'a făcut în timpul din urmă o încercare de a da și limbei franceze o ortografie fonetică, dar a ieșit o ortografie scandal, care chıar și străini au cerut să fiă aruncată la mușeu. E ușor a transcrie foneticeșce pe „nous sommes : nu som“, dar de unde scoți pe z în „nu-z-avon (nous avons)“ ? ca și în româneșce : de unde scoți pe u în „purtându-l“ ? e ușor a face forma articulată dela „codru : codrul“, dar cum o faci dela „ochi“ — cum scriu toți țiarıști — „ochil“, ori „ochile“ ? dela „lup“, lupl“ ? La mușeu va ajunge și trista esperiență a șcólei fonetice. Oricât s'ar diregrafia fonetică, ortografie nu se va alege din ea niciodată, fiindcă nu e rațională.

Venim acum la

Problema limbei.

Profesori sunt înțeleși că limba româneșcă cată să fiă curățită de stră nismele de prisos, dar nu ne-au arėtat principiile, după care se se facă curarea, și ce înțeleg sub străinisme, mai ales că d-l Pisani a falsificat înțelesul acestui cuvânt, și înțelege sub „străinisme și barbarisme“ numai neologismele, cari sunt în cea mai mare parte din limba latină, sau din limbile neolatine — surori, iar străinismele adevărate : slavismele, ungurismele, turcismele le consideră de limbă româneșcă, ba le pune mai presus de cuvintul românesc, de care-și mai bate și joc, și apără și foloseșce stră-

ünismele și acolo, unde avem cuvântul românesc (de origine latină). Ba falsifică cu bunăștiință (dar nu cu bunăcredință) pe Cipariu și Maiorescu, că așa ar fi învățat și îndrumat și acești-a. Și d-l Pisani strigă alarma, că ne pierdem timpul cu ortografia și nu vedem („nu ne dăm sama” — pe românésca d-sale), că însă-și ființa limbei e în primejdie”, iar d-l Pisani e singurul care sare în apărarea ei, d-lui, care ne învătă, că sprijinindu-și „gândirea” (nu „cugetarea”) pe cuvinte străine, nu mai „gândești” în limba ta, ci într’o altă limbă — la d-l Pisani „cugeta” e cuvânt străin, iar „gândi” e românesc!!! Am mai vorbit în aceste pagini despre principiile bucate de d-l Pisani, și de aplicarea lor întortă, de călcarea lor în picioare. Nu de mult d-sa critica străinismele (cum le înțelege d-sa) „că sărăcesc limba, fiindcă gonesc cuvântul românesc” (pe la noi se „gonesc” numai vacile). Am spus-o și noi cu câțiva ani mai înainte, că străinismele de prisos reduc și scot din folosință cuvântul românesc. Dar pentru ce nu aplică d-l Pisani principiul, de ce-și „sprijine gândirea” pe „gând, meșteșug, birui, bizui...”, cari „gonesc” - vorba d-sale — cuvântul românesc: „cuget, meserie și măiestrie, învinge, încrede...” Ne mai spune d-l Pisani: „destrămarea face cine, cu bunăștiință, sau din neștiință, amestecă limba, lepădă disprețuitor cuvintele românești, ca să îmbrățișeze pe cele străine” — cum face d-l Pisani — „sărăcește și destramă limba noastră, cu care ne-am început viața intelectuală, în care *gândim*...” ăre și în „vechii Latii „gândiau” ca d-l Pisani? În scripturile vechi se află formațiunea „cugetătura”, și nu „gânditura”, și tot așa a „cugetat” și „părintele filologiei române” Cipariu și T. Maiorescu și Eminescu... (acest-a după cerințele metrului și rimei).

D-l Pisani mai spune: „pe măsură ce neologismele se fac naționale, în aceeași măsură poporul își pierde naționalitatea” - cu neologismele, cari sunt cele mai multe din limba mamă latină, se pierde naționalitatea românescă — dar cu țigănistele nu?! Ne spune mai departe: „Poporul, care își schimbă limba se face alt popor” - foarte adevărat, dar acum ascultați mirozenii: „Când Latini din Italia și-au stricat limba și au amestecat-o, s’au făcut Italieni, cei din Galia, Franceji”. Dar Români n’au stricat-o, n’au amestecat-o — pôte de aceea au rămas Români? Când „gâdesc” și nu „cugetă”, „se bizuiesc” și nu „se încred”, „biruiesc” și nu „înving”... rămân numai eli Latini?

Ne mai spune d-l Pisani, cu tot dreptul: „când un străin

aude pe senegaleji nostri vorbind cu „bonjur, mersi“, are dreptul să creadă, că poporului român i-au lipsit până și cuvintele pentru aceste noțiuni de bunăcuviință și a trebuit să le împrumute de aiurea“. Am spus-o și noi, că străinul, care aude pe „senegalezul“ d-l Pisani și alți, că „gândesc“, crede, că noi n'am știut „cugeta“, și a cătat să împrumutăm această noțiune dela alți, dela cari am învățat a „gândi“.

D-l Pisani, ca să câștige aprobarea d-lui Iorga (o are și pe a tuturor ominilor de bine, când critică trivialitățile în literatură), i-a oferit certificatul, că scrie „cea mai curată limbă românească“, bine știind, că certificatul e fals chiar după principiile d-sale (a d-lui Pisani), căci d-sa înțelege sub „străinisme și barbarisme“ numai neologismele. D-l Iorga s'a și lepădat de el, spunându-i răspicat (în conferința „Latinitate“), că se deosebește foarte mult de d-l Pisani, care spune „să înlăturăm neologismele“. Și atunci cum scrie d-l Iorga „cea mai curată limbă românească“, dacă scrie ca toți „senegaleji“, ba încă apără pe față neologismele (d-l Pisani apără străinismele).

Termeni de știință și filosofie i-au împrumutat și ceilalți frați neolatini (ba chiar și străini) din limba mamă, limba cultă latină și din greacă, căci nici țeranul italian, francez... n'au moștenit gramatica și filosofia dela vechi legionari romani, cari nici ei nu s'au ocupat cu ele.

Și noi avem ca neolatini tot dreptul să-i împrumutăm din limba mamă latină - nu din limba țigănească ca d-l Pisani - fără să ne „pierzem naționalitatea“ cu asta - cum crede d-l Pisani - ei să ni-o întărim. Rădăcinile multor neologisme sunt păstrate și în l. română, bunăoară „temperatură (vezi „stîmpăratură“), dări „directe și indirecte“ (v. „drept, drept“, cum ar spune d-l Pisani românește: „dări drepte și nedrepte“? — din alt punct de vedere ar ave dreptate), desiderat (v. desidera), lucș (v. luciu), adiectiv (v. aiept), singular (v. singur), cauză și efect (v. iscusă și fapt), termin (v. termure), determina“ e barbarism la d-l Pisani și la înlocuit cu bolșevicul - românescul d-sale - hotări... „desarma“ (nu „dezarma“) nu e neologism, ci formațiune românească: „des + armă“, după francezul „désarmer“...

Vom înlătura deci numai neologismele de prisos, cum am spus și noi dela început. De ce am dice „pânea cotidiană“ în loc de „pânea de toate zilele“; de ce „reproșa“ în loc de „imputa“, „buliversa“ în loc de „răsturna“, „avarii și ravagii“ în loc de

„stricăciuni“, „șofaj“ în loc de „încăldire“...? străinul cu ajutorul limbei latine va înțelege mai bine formele românești decât franceze, pe „cald“ decât pe „șo (chaud)“ din aceeași rădăcină latină: „calidus“... Dar vom înlătura și „străinismele și barbarismele“ de prisos, (pe cari d-l Pisani le consideră de românești), deci slavismele de prisos, turcismele și ungurismele.

E de-a-dreptul deochiat, cum judecă d-l Pisani „barbarismele“. Așe ne spune, că „intenționa“, francezul „intentionner“ e barbarism și în limba franceză“. Dar „intentionner“ e luat din limba mamă latină: „in-tendere“ și e și rădăcină franceză: „tendre“ și românescă: „în-tindere“, (veți și „înțeți“); cum poate înferea cuvintele latine ca „barbarisme“ în limbile neolatine?! Dar nu ne prinde mirarea, căci cunoștem judecata întortă a d-lui Pisani, la care „gând“ e românesc, iar „cuget“ e barbarism, pe care l-a și „gonit“, l-a dat afară din limbă, înlocuindu-l cu „gând“.

După ideile (adecă „gândurile“ în românească) d-lui Pisani despre barbarisme, limba franceză ar fi plină de barbarisme, căci și cărturari francezi au format nenumărate cuvinte din l. latină, mamă, nu din franceză. Bunăoară, cum am mai arătat, „vigilance“ e format după rădăcina latină „vigilare“, nu după fr. „veiller“ (românește „vegheare“), tot așe „président, résident...“, deci toate ar fi barbarisme după d-l Pisani. Dar „émotionner“ e barbarism, nu pentru că e luat tot din l. latină, ca și „intentionner“, ci fiindcă e format abusiv din substantivul „émotion“ și face o dublă aplicare a lui „émouvoir“ (v. Larousse). Tot așe ar fi barbarism în românește, și încă cel puțin triplu: „jăcmăni“, care derivă din polonul „jac, jaf“ (barbarism, rom. „pradă“), din care s'a făcut „jăfui“, apoi s'a împrumutat și forma ungerescă „zsákmány“ (cu sufixa ung. „-mány“), din care s'a făcut „jăcmăni“..., dar aceste-a nu le vede d-l Pisani, căci la d-sa numai barbarismele sunt românești!

D-l Iorga în conferința „Latinitate“, a atins și problema limbei și a străinismelor, spunând între altele: „de altă parte este bine, ca limba să aibă cât mai multe legături cu alte limbi, ca să se înțeleagă scrisul în acésta limbă și de străini“. Iacă, va striga d-l Pisani, că și d-l Iorga încuviințează introducerea și încetățenirea străinismelor. (D-l Graur încă lăuda străinismele, că „unifică limbile, permițând omenilor din țeri deosebite să se înțeleagă mai ușor - v. răspunsul nostru în Nr. 8—933).

Nu cercetăm deocamdată, dacă asta a vrut să înțeleagă d-l Iorga, ci vom arăta, că noi nu aflăm acest „bine“, acest folos

al străinismelor (ca scrisul nostru să se înţeleagă şi de străini), folosul e numai al străinilor, şi nu al limbei româneşti, care se alege din aceste împrumuturi numai cu daune, când străinismul înlocuieşte şi înlătură cuvîntul românesc (de origine latină), în dauna latinităţii limbei. Dar nici chiar străini, în cea mai mare parte, n'au nici un folos din aceste împrumuturi ale noastre de străinisme. Slavismele le vor înţelege numai Slavi, turcismele Turci, ungurismele Unguri, ba nici aceşti-a toate. Bunăoară slavismele : „vreme, ceas . . .“ le vor înţelege Slavi, dar slavismele „zăpadă, sfert, găsi . . .“ nici aceşti-a, şi nici o mare parte dintre Români (T. nia), pe când româneştile : timp, oră, niè (nea), pătrar, afla . . .“ le vor înţelege nu numai Români, ci şi toţi străini culţi ; numai aceşti-a ne interesază, căci cei ce au lipsă de limba românească, o vor învăţa şi fără străinismele împrumutate din limba lor, cari şi altcum nu-i scutesc să înveţe şi cuvîntul corespunzător românesc, care încă n'a perit din limbă, şi de sigur nici d-l Iorga nu o doreşte asta, căci d sa folosească pe lângă „gândire“ şi româneşca „cugetare“, pe când d-l Pisani şi alţi mulţi nu-o folosesc deloc, căci, pe cât se vede, doresc mórtea cuvîntului românesc — şi d-l Pisani mai are cutezanţa să bucine, că d-sa luptă pentru curăţirea limbei româneşti !

Sau, turcismele : „musafir, zarzavat, geam, cişmea, cherestea..“ le înţeleg dintre străini numai Turci şi nici Români toţi (în T. nia), pe când rom. : ospete, legume, feréstă, fântână (puţ), lemn (-ărie) . . .“ le vor înţelege nu numai toţi Români, ci şi străini culţi, din limba latină. Sau, ungurismele : „gând, meşteşug, birui, bizui . . .“ (ca să nu mai vorbim de „ocâş, chedveş, bolund . . .“) le vor înţelege dintre străini numai Unguri, ba unele nici aceşti-a. Bunăoară „gond“ însemnă ca şi în româneşce „gând“ (în primul loc) : „grijă“, dar şcola fonetică i-a dat nenumărate înţelesuri, l-a boierit şi a înlocuit cu el românescul „cuget“, neologismul „idee“ . . . Ce să înţeleagă Ungurul, ca şi ţeranul român sub „un gând minunat“ ? „o grijă minunată“ ? Sau, ungurismul „samă“, care în ungureşce însemnă „număr (szám)“, iar în româneşce are deci de înţelesuri. În frasa „asta nu-i în samă“ se asemîna cu înţelesul din ungureşce : „számba sem vezsem“, şi ţeranul român dice : „asta nu numără“ (folosit şi de Unguri : „nem numerál“). Dar ce poate înţelege Ungurul din „om de samă“, pe ungureşce „om de număr“ ? româneşce : „de frunte, fruntaş, ales . . . (cari sunt „gonite“ - vorba d-lui Pisani - din limbă de d-l Pisani şi şcola

fonetică); sau „ia sama“ pe ungurește „ia număr!“), românește „ia aminte!“, sau „mai cu samă“ (ung. „mai cu număr“), rom.: „mai ales“; sau „băgare de samă“ (ung. „băgare de număr“). rom.: „luare-aminte“; sau: „și-a făcut sama“, pe ungurește: „și-a făcut numărul“...

E deci mai presus de orice îndoielă, că mai ușor ne pot învăța străini limba, păstrându-ni-o românească, adică neolatină, decât a celei mai nobile și mai culte limbi a pământului — numai demagogia fonetică nu poate suferi nobleța și-i mai place țigănia. Dar chiar și dacă împrumutul nostru de străinisme ar fi de folos străinilor, nici atunci nu e iertat să înlocuim cu ele cuvântul românesc, căci în limbă stă naționalitatea (asta o recunoște și d-l Pisani, dar nu o aplică).

Dar d-l Iorga, când a spus, că „e bine, ca limba să aibă cât mai multe legături cu alte limbi, ca să se înțeleagă scrisul în această limbă și de străini“, a vorbit despre neologisme, care sunt în cea mai mare parte din limba latină (sau neolatine), deci n'a vrut să țină, că e bine ca limba noastră să aibă cât mai multe legături cu limbile slave, turcescă, ungerescă (din care nu se împrumută neologisme), ci cu limbile surori, neolatine.

În aceeași conferință despre „latinitate“, d-l Iorga ne spune: „limba românească ar putea fi o limbă neolatină chiar dacă fi pierdut tot vocabularul latin. Ar fi rămas prin ce? Prin morfologia ei, prin formele ei vii și prin sintaxa ei; formele, nu materialul unei limbi interesează. Categoriile gramaticale sunt legături așa de puternice, încât nu le poate distruge nimeni“. E așa, dar cam esagerat. Când ținem „zarzavagiu, geamgiu“, și mai ales când facem din francezul „camion: camionagiu“, sau chiar din rom.: „grătar: grătaragiu“, din „lapte: laptagiu“..., sau din „răbdător: răbdurnic“, atunci atingem, turcim și slavonim gramatica. De altă parte, nici vocabularul nu e de desprețuit în judecarea latinității limbei, și mai ales nu e iertat să-l lăpădăm când îl avem, și să-l înlocuim cu străinisme. Când „gândim“ cu cuvinte străine, în loc să „cugetăm“ cu cuvinte românești, se înstrăinează însuși sufletul românesc, căci „prin limbă se formază sufletul“ — spune cu dret cuvânt d-l Iorga și chiar d-l Pisani (din gură).

Introducând, bunăoară, toate ungerismele din ținuturile românești, în curs de desnaționalizare, în limba românească, cum face școala fonetică, ajungem la un jargon țigănesc, care numai

limbă românească nu se poate numi, cu totă gramatica românească. Iacă, bunăoară, o mostră din această limbă românească, turnată și în rime, căci poezia dă sancțiune încetățenirii, și mai poți spune orice prostii, căci trec de licență poetică :

„O gazdă chedveșă *)
 Găzdacă, cu mărhai și ocășă
 A găzduit la iosag un vindic
 Colduș, beteag și bolund
 Din vidic.

Veți afla toate aceste ungurisme în Dicționarul limbei românești (?), „comóra și tesaurul“ limbei și „limba literară de mâne“ după dorința filologilor școlii fonetice. Iacă gramatică românească cu vocabular unguresc, cum vorbeau întors cu gramatică ungurescă și cu vocabular românesc în unele insule de Unguri amestecați printre Români : „Aczide a funyát de dupe kuptor!“ Dar dela această limbă până la desnaționalizare e numai un pas, „comóra“ asta a limbei românești e mórtea limbei românești.

Dar cată să recunoșcem, și o recunoșcem cu totă plăcerea, că d-l Iorga nu află, că această limbă cu gramatică românească, dar cu vocabular străin, ar fi de dorit, ci o arătă numai ca un cas extrem, pe care nu numai, că nu-l dorește, ci o spune respicat, că „de sigur, cu cât sunt mai multe cuvinte latine, cu atât este mai bine“. Și atunci e cu atât mai bine să păstrăm vocabularul românesc (de origine latină), când îl avem, și să nu-l lăpędăm pe apa uitărei prin nefolosire, înlocuindu-l cu străinisme de prisos.

Am arătat în aceste pagini, că d-l M. Sadoveanu, scrietorul premiat și membrul Academiei, încerca să ne convingă, că noi (Români), cari am suferit atât-a în trecutul nostru sbuciumat, am fi datorii să strîngem și să agestăm la sînul nostru străinimele, ca pe neșce copili părăsiți. Dar ce să facem atunci cu copili noștri de suflet și de sânge, cu cuvîntul românesc, cari nu mai încap la sînul nostru de viniturile străine — să-i lăsăm pe ai noștri să pîră, sau unde să-i alungăm ? Nu — să alungăm străini („să-i gonim“ — vorba d-lui Pisani) ca pe dușmani limbei și naționalității noastre, și să-i trimitem la urmă, la casa

*) Nu se rostește după legile fonetice românești, ca în „petec“, ori în „Peneș“, ci ca în originalul unguresc : „kedves“ = plăcut, frumúșel, drăguț, v. și turc. : „gîugluc“.

lor, de unde au venit, iar în casa noastră, la sînul nostru, să nu suferim și să agestăm decât pe copiii noștri, cuvîntul românesc, prin care viețuește limba și naționalitatea noastră.

În diarul d-lui Iorga se publică aproape în fiecare zi muștrarea și îndemnul românesc: „Nu pôte fi păcat mai mare decât să lași la o parte pe ai tăi (meseriași și neguțători români), și să te duci să faci câștig la străini...” Pentru ce n'am aplica acest îndemn și muștrare românescă și la limbă, și să ăicem: „Nu pôte fi păcat mai mare decât să lași pe ai tăi, cuvîntul românesc, neolatin, „limba vechă și înțelptă românescă“ la o parte, să o lași să pieră și să o înlocuiești cu străinisme, cu dușmani ei, să lași să pieră româneștile: „cugeta, veștmînt, avuție, soț, lucru, timp, óră, pătrar, ferestă...” și să le înlocuiești cu străinismele: „gândi, haină, bogăție, tovarăș, muncă, vreme, ceas, sfert, geam“ .. Scim, că d-l Iorga nu se îndură să lase să pieră pe „cugeta“, dar d-l Pisani și celălalt scrietori par'că s'au conjurat cu dușmani limbei și naționalității noastre, ca să sugruma și să nece cuvîntul românesc. Orî, pentru ce nu l-au putut suferi în „Gândirea europeană“, e mai corespundător și mai nobil barbarismul „gândire“, decât clasicul „cugetare-cogitare“? Ca urmare a acestei lupte de stîrpire a cuvîntului românesc veți afla că în Dicționarul latin-român de I. Nădejde „cogito“ nu mai e tradus cu fiul său de sânge și de suflet: „cuget“, ci cu „gândi“. Acésta e nu numai o crimă, ci și o falsificare a limbei românești. Înțelesul prim a lui „gând, gândi“ e „grijă, îngrijii“, țeranul ăice: „tu nu te gânești de nemică“ (adecă nu te îngrijești“). În acel-ăș dicționar „sudatorium“ e tradus cu ungurismul „țeredeu“ cu aburî, „baie“ e luat numai în parantesă (băe); „vinco“ e încă tradus cu „îvinge, birui“. dar la o nouă edițiune, așe cum se cultivă limba românescă prin școla fonetică, va fi tradus numai cu „birui“ (ca și „cogito“ cu „gândi“), „facio“ cu „alcătui“, „moriior“ cu „pristăvi“... (v. mai jos). Nu e culpa autorului, ci a blăstămatei școle fonetice, școla anarhiei.

Nu d-l Iorga, apostolul naționalismului și apărătorul aprig al tradițiunei și ordinei, ar puté încuviința acésta sugrumare a cuvîntului românesc. Dacă ne-am uitat atât-a timp nepesătorî, orî neșciinți, cum străini ne sapă și ne pregătesc mormîntul economiceșce, dar ne-am alarmat în óra din urmă, când s'a vedut pierđania, ce ne amenință - óre n'ar fi timpul să ne alarmăm, când vedem pierđania, ce amenință limba românescă, după ce-am rămas atât-a timp nepesătorî?

În o frumoasă poezie „Inchinare eroilor căzuți la Mărășești“ de M. Rădulescu, bine cunoscutul poet-ostaș, citește versul: „Cu visul, pentru care s'au pristăvit părinți“. Ce, dracu, limbă o mai fi și „pristăvitul“ ăsta, s'au făcut părinți „pristavi“? Nu, ca în dicționar „pristăvi“, e însemnat cu o cruce, ca dispărut din limbă, e vechi slav, și înseamnă „a muri“ sau „a răposa“ pe românește, dar, pe semne, poetul a aflat cuvântul românesc prea „banal“, frumoșe sunt numai străinismele, pe cari nu le înțelege nimeni. Care e bucinata „limbă vechiă și înțelptă“? — „pristăvi“?! Nu „mori, repausare“ se află pe toate piatrile mormintelor-monumentelor din epoca Daciei Traiane, și s'au păstrat până în ziua de azi? De ce era lipsă să desgrăpe strămoșul străin? Se poate, că scopul poetului a fost ca versul lui să nu semene prea mult cu versul lui Goga: „Avem un vis neîmplinit... de jelea lui ne-am răposat și moși și părinți“, adică „s'au pristăvit“ în româneșca școlii fonetice. Avis alergacilor după țigănisme nouă, să nu se „pristăvescă“ înainte de a-și fi împușcat scrisul măcar cu un „pristăvit“!

Un amic, filolog distins, vorbind în o conferință (în Cluj) despre „limba Blajului“ — altcum cu totă stima cuvenită — critica pe marele Cipariu, părintele filologiei române, că a greșit, încercând să introducă unele cuvinte românești vechi (de origine latină), cari nu se mai aud decât rar, ca „cust (dumnezeu te custe!)“, dar nu vede nelegiuirea școlii fonetice, care introduce chiar și străinisme, cari n'au intrat niciodată în limbă, ca „leat, predoslovie, ohabnic, pristăvi...“, aflate numai în scris în timpurile de rușine pentru limba românească, sub jugul limbei slavone, când scrietorii străini, sau Români cu cultură străină, chiar și atunci, când scrieau românește, nu puteau să încheie scrisul fără „Porojdestva Hristova“, orî „leatu“ 1582. Școlă fonetică tinde să ne ducă înapoi la aceste timpuri de rușine, căci pentru fonetiștii limba mamă a limbei românești e cea slavonă, nu urgisita limbă latină, limba patricienilor, nesuferită de demagogi. Să ne spună amicul, conferențiarul din Cluj — „dumnezeu să-l custe“, deși nu-i place vorba asta (nu cumva îi mai place „pristăvit“?) — pentru ce numai reînvierea cuvântului românesc e greșelă?

La Radio auzim în totă séra: „mâne ortodocși prăznuesc pe..., catolici serbeză pe...“. După mentalitatea celor dela Radio am ave două limbi românești după confesiune, una greco-catolică

(se pare că pe acesta vreu să o înțelegă la Radio prin „catolicii“) curată românească (serbéză), și alta ortodoxă, slavonită (prăznuesc). De fapt greccatolici au curățit limba beserică de slavisme și străinisme de prisos, înlocuindu-le cu cuvântul românesc — lucru corect și românesc, nu confesional — pe când ortodocși nu se îndură să se despărțescă de slavisme și străinisme. În timpul din urmă însă s'au întopsecat și greccatolici de slavofilie prin școla fonetică, și au dat afară din beserică pe românescul „sânt“, iar din „dragoste“, care e numai secșuală, au făcut limbă liturgică: „dragoste de dumneșeu, de carte, de primejdie.“, ba am aușit cñar un prelat greccatolic la o adunare națională, făcend paradă cu „prăznuitul“, fiindcă sună, „prăzneșce“ mai tare. De ce au mai scos strămoși noștri limba slavonă din beserică? Au „greșit“, dar școla fonetică va direge „greșela“ și o va introduce din nou. Uni, căroră le place vorbăria, zéma lungă, împacă și slavona și româneșca, și đic „prăznuim serbătórea“, adecă pe slavoneșce: „prăznuim praznicul“, iar pe româneșce „serbăm serbătórea“. E caracteristic, că chñar din Blajul lui Cipariu, Academia teologică ne-a trimis înapoi acesta mică Revistă, căci pe semne nepoșilor lui Cipariu nu le place că am criticat limba școlăi fonetice și am luat în apărare limba româneșcă curată alui Cipariu, batjocorită de celī neșciinți.

Am ajuns cu cultivarea limbei româneșci (?) prin școla fonetică acolo, că în București, unde „rēsare sórele culturei româneșci“, se fac reclame în l. unгурescă (adecă româneșcă, fonetică) ca în Budapeșta: „borviz“, căci școla fonetică nu mai traduce cuvintele străine în româneșce, ci le dă în original: „heleșteu = ung. halastó = lac de peșci, pescuină“; ba le numeșce „comóra și tesaurul“ limbei româneșci! În lucrarea „Nóue numiri, poporane româneșci de plânte“, de consăteanul meu, d-l I. Morariu, profesor din generațiunea tânără, n'am mai aflat românescul „trifoiu“, ci numai unгурescul „luhăr“ (lóhere). Când eram copil căutam în ierbă „trifoiu“ cu patru foi, că însémnă noroc, iar „luhăr“ se đicea numai la trifoiul semñat, fiindcă era cumpărat dela neguțatorul de limbă unгурescă. În copilăria mea economiști scrieau despre cultura „trifoiului“, nu a „luhărului“. Dar a venit afurșita școlă fonetică, ucigașă limbei româneșci, pentru care cuvântul românesc e „banal“, și numai străinismele și țigănisemele sunt frumóse și poetice. A dispărut óre din limba Zăgrenilor cuvântul „trifoiu“, nu l-a aușit niciodată tânărul meu consătean?

Tóte străinismele, ba și tóte scálambăturile, termini străini stropșiți de popor, ca „muștrului“, sunt întroduși în limba literară (v. traducerea lui „Faust“ de Gorun: mintea-ți muștruluiiești“), decî neologismul „eserciț“ nu mai e bine, ci „izițir“, cum îl stropșește țeranul fără carte.

Ba am ajuns cu desmățul demagogic și „prostul gust“ al școlii fonetice acolo, că un poet, și nu dintre ceilî pedestri, a început să cânte, orî să sbîere în versuri: „Neam valah, neam al meu!“... A fost un noroc, că numele de „Valah“ l-a împrumutat un partid politic (se băteau în pept — de nu cumva se mai bat și ađi — cu „noi Valahi, preoți valahi, țeranul valah“...), și atunci cele-alalte partide l-au atacat și înjurat, după datina lor, altcum ađi aprópe în tótă presa ar fi dispărut numele de Român, și ar fi fost înlocuit cu „Valah“, ca și „cugetarea“ românească cu barbarismul „gândire“.

Cine-va a đis, că literatura de după bătăia a fost mai mult o meserie decăt o artă, adecă „meșteșug“ pe limba școlii fonetice (aici se potrivește), decî scrietori au fost, cum se numesc elî înși-și, mai mult „meșteșugari“ (cârpaci), decăt „măiestri“ scrisului. Un poet-meseriaș a recunoscut-o și el, preamărind limba împupuțată cu țigănisme, limba stricată de școlă fonetică, fără de care scrietori tehnicienî n'ar fi putut face literatură — în lipsă de idei și inspirațiune — đicem noi. A venit apoi și moda de a da cuvintelor alt înțeles decăt cel îndătinat, ca să nu mai înțelegî nemică, sau să înțelegî orice vrei, iar pentru asta cele mai binevenite sunt țigănismele, neavînd un înțeles bine statornicit, și fiind și mai frumoșe la „prostul gust“ decăt „banalul“ cuvînt românesc, și așe am ajuns la o vorbărie de implutură, la un bombasticism de străinisme și țigănisme, care denaturéză și strică caracterul latin al limbei, nu numai vocabularul, ci și „formele de cugetare“. Scrietori fonetiști însă se laudă, că elî scriu în limba și pe înțelesul poporului. Dar ce póte înțelegere poporul din frasa pășerescă: „se cheltuește muncă dărzá“ (e acésta „formă de cugetare“ românească?), în loc de simplu, românește și pe înțelesul tuturor: „se lucră din greu“, sau cu „sîrguință“. Dar asta e prea „banal“ la „dărza“ școlă fonetică, în care toți și tóte se „îndărjesc“ pe „muncă dărzá“, „gospodărire, însuflețire dărzá“, pánă la „dărzul timid“ (și „cerbicos“ și „fricos“); „muncă trudnică“ — „muncă“ însémnă în primul loc „caznă“, decî atributul „trudnică“ e o încărcătură de prisos, bombasticism, în loc de

„lucru din greu“; abuzul cu „munca“ (din gură) a ajuns până acolo, că se folosește în loc de „lucru“ în înțelesul, care nu l-a avut „munca“ : „locuri de muncă“, adecă de „caznă“, în loc de „locuri de lucru“, sau lucrători cer „muncă“, adecă „caznă“ în loc de „lucru“; „pămînt muncit“, adecă căznit, în loc de „lucrat“, se dice „om muncit“, dar „pămînt muncit“ dice numai cine nu știe românește. Ungurismul „belșug“, desfătarea „prostu-lui gust“, e cucuiat oriunde n'are nici un rost, numai pentru împupuțarea stilului, ca în: „sângele curgea din rană din belșug“ — pîrderea de sânge e „belșug“, par'că ar fi vorba de mulsul laptelui, sau „despărțire cu belșug de lacrimi“, „belșug de muncă“, „prisos de belșug“, dăruire îmbelșugată în rodnicie, îmbunătățire îmbelșugată, măști folosite din belșug, nimeni nu plcă neîmbelșugat (?) dela noi, a simula un belșug de forțe... până la belșug de noroie...“. Dar „hotărîtul“ cu înțelesul unguresc, nu cu cel românesc, nici nu mai înțelegi ce mai vre să însemne, ca în: „primele rațe hotărîtore“, pildă hotărîtore... până la „hotărîți să ducă cu totă hotărîrea la îndeplinire cele-a hotărîte...“; „întîlnitul“ de origine îndoiosă (ungurască? în „limba vechiă“ românească se dicea: „tîmpina, Nebunul pe câți îi tîmpina, îi pocna în cap“) se folosește numai între omini, țeranul nu dice niciodată „m'am, ori am întîlnit o pîetră, sau un porc — ori căne“ ca fonetiști: „în straturile de pămînt întîlnite“ (în loc de „descoperite, aflate“), sau „sapele au întîlnit pîetri“ (în loc de „au dat peste, au scos la lumină...“); sau spuneți țeranului: „din pîrlejul căsătoriei d-tale“, (sub „pârlej“ țeranul înțelege „întîmplare reă, nefericire“), sau „din pricina căsătoriei dumitale“, „drumuri cu pricină de încântare“ (țeranul înțelege sub „pricină: cértă“), tot așe: „năravuri de ânger“, („nărav = învăț rău“); „a dibăcit un automobil (? slavul — ? — „dibaciu“ însemnă „îndemânic, precept“, și atunci verbul „dibăci“ nu pôte avè înțelesul „descoperi, inventă“, cum s'a cugetat scrietorul; românescul „afla“ a fost înlocuit cu slavul „găsi“, cu motivarea, că rom. „află“ nu s'ar mai folosi decăt în frase ca: „ajungînd acasă aflu că N. N. a plecat...“, poporul însă nu știe nemică de aceste destingeri și dice „mi-s'a pîrdut un vițel și l-am căutat trei zile până l-am aflat“; cu motivarea de sus vom ajunge, că „află“ va fi scos pretutindenî din limbă chîr și din locul, ce i-l-au mai rezervat filologi, ca și „lucru“. În poesia poporană și în limba poporului

se dice: „treceam seara pe uliță“ — ađi și „treceam“ a devenit „banal“, prostul gust l-a uncurit și înlocuit cu „hălăduiam“; „bizuit pe cifre“, în loc de rom. „întemeiat“; „Țiganul a cîrdit un purcel“, rom. „furat“ e prea banal; „soldatul rămâne un admirabil meșteșugar (?) de viitor“; „n'am avè vлага sè construim“, în loc de „puterea, putința, a fi în stare“; „grijă neostoită“, în loc de „neconținută, neîntreruptă, neîncetată, într'una“, iar „grija“ slavă s'ar mai putè câteodată înlocui și cu rom. „vegħiare“; „zălogul unei desvoltări pacifice“, slavul „zalog“ nu însemnă „garanță“ (ung. chezașie), cum a vrut sè spună scrietorul; „glas de blândă slavă“ (!); „smerenie fără de prihană și milă blajină“ (l. neolatină !); „pămînt și vrajă ardeleană“ în loc de rom. „farmec“; „și-a dat (?) obștescul sfârșit“, în loc de s'a stins din viață“ (pe la noi „sfârșit“ e necunoscut, în loc de „s'a sfârșit“ se dice: „amu-i capătul“, veđi și versul poporan: „când m'ajunge dorul tău, capetu-i de lucrul meu“; „cămîn alcătuit din sătenî, căldare alcătuită din aramă“ (abusul cu ung. „alcătui“); sau „dornic de gînd românesc“ (?), ori „cuceririle de gînd“ — asta-i româneșce? cu „de“ se arătă obiectul cucerit: „cuceririle de țeri, de suflete“, iar cuceritorul — ce-a vrut sè însemne scrietorul — se arătă cu genitivul: „cuceririle cugetului“ (prea „banal“, ori prea nobil pentru demagogi), sau a minți“; „a încovoia atenția“, în loc de „atrage luarea-aminte“; „a meremetisi beteșugurile salarelor“, în loc de „a direge neajunsurile...“; „ne îngăduim a crede“, se dicea odată, pe româneșce: „ne place a crede“, fără „îngăduirea“ uncuréscă; „lăsați-mè în tihnă“, cândva: „în pace“; „un proverb glăsueșce“; tóte limbile spun „picior“ cu acel-ași cuvînt, fiă că e vorba de om, sau de animal, dar fonetiști noștri, când e vorba de animale, dic uncuréșce „labe“, și fiindcă țigănistele la „prostul gust“ sunt mai frumoșe, abusul cu labe va merge până va scóte din folosință „piciorul“ chîar și când e vorba de „om“, cum s'a întîmplat și cu alte străinisme (găsi, muncă, prilej...) — la picior i-se va da cu „laba“; uncurismul „sama“ a ajuns sè însemne și „viață“ și „mórte“ — dar ce póte sè însemne în frasa „beserică restaurată pe sama lui N. N.“ (?), sau „i-s'a dat conducerea pe seamă“ — „pe samă“ însemnă româneșce: „pentru, în folosul lui...“, amdorî spre binele limbei româneșce, ca abusul cu „sama“ uncuréscă sè continue până ce „sama“ își va face singur „sama“, dimpreună cu mamă-sa: afurisita școlă fonetică, care l-a aci-

uat. Tot așe dispăre „scop“ gonit — vorba d-lui Pisani — de slavul „țintă“ și unгурismul german „țel“ luate dela pușcă; se înființază cămine de „ucenici“ (slav), iar pe rom. „învățăcel“ îl dăm afară din casa noastră — unde e d-l Pisani, apărătorul (?) limbei românești, care strigă, că „e în primejdie însă-și ființa limbei, cuvântul românesc gonit de cel străin“, pentru ce nu sare în apărarea românescului „învățăcel“ „gonit“ de slavul „ucenic“, rom. „vindeca, trece“, alungate de unгурismele „tămădui, hălădui“, rom. „însoți, înavuți...“, sugrumate de slavismele „întovărăși, îmbogăți“...? pentrucă d-l Pisani, cum am mai arătat înșelă numai lumea cu principiile, falsificând înțelesul noțiunii „străinism“, în faptă luptă de-a-dreptul pentru sugrumarea și necarea cuvântului românesc, și totuși se mai întrebă, că „pentru ce, la noi, s'a întins atât de mult desmățul cu neologismele?“ (neologismele de origine latină), dar desmățul cu străinismele dușmane se face că nu-l vede.

Cuvântul românesc a ajuns „banal“, numai țigănismele sunt frumoșe, numai ele vor fi „limba literară de mâne“: „ocăș, holund, iosag, marhă, hia, baiu, izăclean...“, ca și „leat, ohabnic, pristăvit...“, care „limbă literară“ Românul nu o va pute înțelege decât cu Dicționarul Academiei a mână, căci filologi afurisiți școle fonetice, orbiți de spiritul anarhic, bolșevic al școlei nu sunt în stare să destingă „tesaurul, comóra“ limbei românești de desnaționalizarea și mórtea ei.

De ce întorturați, de ce frângeți cu róta mărata, amăríta asta de limbă românească, bucată cu bucată, dați-i odată lovitura de grație și o astrucați creștineșce, iar în locul ei introduceți limba slavonă, orî unгурescă curată și înlăturați odată jargonul acest-a țigănesc, împupuțat și copleșit de slavisme, unгурisme, turcisme și de neologisme de prisos.

Nu crede Academia că e timpul din urmă să intervină?

„Strajă, rezident“.

Un domn profesor scrie d-lui T. Pisani: „și fiindcă te-ai apucat, serios, să purifici limba românească de tóte impuritățile, ia să te vęd, dacă ai curaj... să te apuci să alungi cuvântul „strajă“, care este de origine slavă și tinde să iee locul frumoșe-

lor cuvinte „sentinelă“ (Alecsandri), sau „gardă“? Ia să te vîd curaj! Ce ȕici? Aud?“

Și d-l Pisani răspunde: „Iată am curagiu — „curagiu“ și nu „curaj“, cum ȕicem „curăȕios“, și nu „curăȕos“, „geam“ și nu „jam“ — putea d-l Pisani să mai adaogă „cum ȕicem „gem“, și nu „jem“, căci și esemplul acest-a e tot așe de ne la locul său, ca și turcismul „geam, nu jam“. Nu șciu dacă pe undeva ȕice țeranul <curagiu>, nu „curaj“, dar pe la noi (Năsăud) ȕice „curaj, curăȕos“, nu „curagiu, curăȕios“. ba în satul meu (Zagra) ȕice și „corăȕă, corăȕos“ (cu o, ca și „fortună, despoia, romăneșce“, nu „furtună, despuia, rumăneșce...“), deși altcum pe la noi țeranul rosteșce „ȕïoi, ȕïoc“, și nu „joi, joc...“.

Și acum să revenim la observările „corespondentului“ (barbarismul) d-lui Pisani. D-l profesor nu șcie că „frumôsele cuvinte „sentinelă, gardă“ sunt neologisme, decî barbarisme la d-l Pisani, și nu șcie nici acee-a, că d-l Pisani sub străinisme și barbarisme înțelege numai neologismele: latinismele, frâncismele... pe cînd tôte străinismele sunt limbă romănescă la d-l Pisani, decî și slavismul „strajă“, ba d-l Pisani cum am mai arêtat, pune străinismele mai presus de cuvîntul romănesc (de origine latină), și tot așe purcede și aici. Rêspunsul d-sale decî se putea prevedê, că nu e pentru neologismele „sentinelă“, nici pentru „gardă“, ci pentru slavismul „strajă“, care „deși slav, dar a căpêtat de veacurî cetățenia romănă“, drept probă citându-ne din Biblia vechîă și din Eminescu: „Luna blândă ține strajă“.

Decî slavul „strajă“ are cetățenia romănă. Dar romănescă „veghîă“ (după grafia Academiei „veghe“), care nu e „încetățenită“, nu e vinitură, cetățenă pasaportară, ci s'a născut deodată cu poporul romăn din nobila mamă latină, din lat. „vigilia“, soră bună cu italiana „veglia“, (fr. „veille“), e „limba vechîă și înțelêptă“ — și-a pierdut ôre cetățenia, a fost „gonită“ de slavismul „strajă“, sau pentru ce nu o aminteșce d-l Pisani alătura de slavul „strajă“? Chîar d-sa lămureșce cuvîntul „sentinator“ pe romăneșce: „cel însărcinat să veghîeze“, iar pe „Warten: a veghîa“ (nu „veghea“, care e infinitivul conjug. II, după grafia fonetică), și se află și în scripturile vechî și la Eminescu: „făclie de veghîă (veghe) pe umeđî morminte“ — are romănescul „veghîă“, adeverința viă a latinității nôstre, mai puțin drept în limba romănescă decăt slavul „strajă“? D-l Pisani cînd apără străinismele (carî la d-sa nu sunt străinisme), în contra cuvîntului adevêrat romănesc, ca ș.

barbarismul „gândi“ în locul lui „cugeta“, aduce mărturie scrip-tura veche și poesia lui Eminescu, dar când e vorba de cuvîntul românesc, atunci nu le vede. N'a aflat d-l Pisani pe batjocoritul „cugeta“ în versurile lui Eminescu: „O te vîd, te-aud, te cuget, tînără și dulce veste“, sau „cînd la ȕiua cea de mîne abîe cugetă-un sîrac“, sau „În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa-minte“ — nu barbarismul demagogic „gînditorul...“?

Rezident. Dreptul administrativ nou a introdus de curînd funcțiunea înaltă de „rezident“, căpetenia unei provincii. Din ce limbă a fost împrumutat acest cuvînt și după ce regule a fost românit?

Nicî după una. În l. franceză e scris „résident“ (latinism „residente-m“ cu terminațiune franceză „ent“, rostit „-an“, rom. „-inte“), și se rostește „rezidan“, decî „rezident“ nu e nicî cum e scris, nicî cum se rostește în l. franceză, ci o amestecătură, căci șcôla fonetică n'are nicî un principiu, fiecare românește-frâncismele cum îl taiă capul, unul le împrumută cum sunt scrise, altul cum se rostesc, iar alți fac amestecături ca și din „résident“.

Dacă am încetățenit (adecă a încetățenit șcôla românească a lui Cipariu) formațiunile românești: ședință, reședință, președinte, președinție...“, pentru ce n'am admite și pe „reședinte“ cu „reședința“?

Etimologii.

Ademeni, adămăni, adămăna În dicționarul Academiei etimologia e necunoscută, iar în Dicționarul d-lui Candrea e derivat dela „adămană“, care ar fi ungurescul „adomány = dar, cadou“. Dar ung. „adomány“ ar fi dat în românește: „odomanî“ iar „adămană“ însemnă: „camătă“; cu „camătă“ însă nu se „ademenește“, și nicî cu *daruri*“ (înțelesul ungurismului „adomány“). Cu „daruri“ se pôte „îndupleca, mitui“, cee-a ce e cam departe de „ademeni“. Mai aprópe e și ca formă și ca înțeles românescul „adă-măna!“ Copili, cînd se „ademenesc“, ca sê urmeze pe cine-va, sê se ducă cu el, se iau cu buna, cu vorbe bune, cu „vin' cu mine, adă-măna!“ și se duc „de-măna“. Din „adă-măna“ s'a putut forma ușor verbul „a fost adămănat, adămănit, ademenit“.

Jurui, giurui. În dicționarul d-lui Candrea se îndrumă la „jura, gîura“, în dicționarul Academiei însă e derivat din un-gurescul „gyürü=inel“, fiindcă „jurui“ ar însemna și „a credință, logodi“. Această etimologie însă e forțată și nu e probabilă nici ca formă, nici ca înțeles. Cuvîntul se află și în scripturile vechi, ca și în limba de ađi a poporului, și în Transilvania și în vechiul regat cu înțelesul: „a promite, a făgădui (cu jurămînt)“, pecînd înțelesul de „credință, logodi“ (jură credință) nu se află răspicat, limpede nicăierea. În frasa din Cronica lui Ureche „Sora lui Craiu, Elisafra, ce i-o gîruise Alexandru-Craiu“ se pôte interpreta mai curînd cu „promise, făgăduise“ decăt cu „credințase“. De altă parte credințarea cu schimbarea inelelor nu e îndătinată la popor și n'a fost nici la poporul român, nici la cel un-guresc, ca să se pótă esplica împrumutarea cuvîntului „gyürü“ (cînd și noi avem pe așe, de răspînditul „inel“, iar un „giriu“ e necunoscut) și marea răspîndire alui „jurui“ cu înțelesul „promite“.

Nici forma „gîu“ nu se pôte deduce din ung. „gyü“, care ar fi dat „gi“. Dacă rom. „gîur, jur“ se derivă din latin-grecul „gyrus“, ca „stur“ din „stylus“, asta nu se întîmplă la împrumuturile din un-gureșce, nici n'avem alte casurî, dar avem „gitrului“ din „gyötörni“, decî chiar și din „gyö“ s'a făcut „gi“, cu atît mai virtos s'ar fi făcut din „gyü“, și mai puțin se pôte esplica din „gyürüzi“, care ar fi dat „girizui“. Tot așe ung. „csüggedni“ a dat în româneșce „cincădi“ (ci, nu cîu) și se mai pune întrebarea: cum s'a prefăcut un-gurismul „giu“ în „ju“, căci asta nu se întîmplă la un-gurisme. Gîurui, jurui“, pôte deriva dela un substantiv „jur“ format dela „jură“, ca „lucru“ dela „lucră“, „cuget“ dela „cuge-tă“; sau e verbul „jurui“ dela „jur“ (în jurul...), care a însemnat: „a involbura, a învîrti în cercurî“, dar a putut lua alt în-țeles din cauza asemînărei cu „jură“.

Șe = așe, așa, adverbul, nu substantivul „șe, séua, (șaua)“. Nu l-am aflat în dicționarul Candrea, se vede că nu e cunoscut peste tot, și se aude în ținutul Năsăudului. E forma originală, cum s'a format din latinul „sic“. Se foloseșce în frase, ca „e bine și sê și sê“, sau cînd se spune cui-va sê se dee mai la o parte: „dă-te“, sau „fă-te mai șe“, arătînd cu mîna partea (di-recțiunea). Din asemînarea adverbului cu substantivul „șe“, s'a făcut ghicitura: „e șe, și-i așe, și țî-oiu spune și nu-i ghici“.

Dinciórá, dinceórá = din ce órá = deoarece, de vreme ce. Nu l-am aflat în dicționarul Candrea. În satul meu (Zagra-Năsăud) „deoarece” nu se aude, ci numai „dinceórá”.

* * *

Curentului, i-a venit iarăși gust să ne mai deo o lovitură de copită. După ce-și arată „candórea” în materie de gramatică și ortografie, cu care am mai făcut cunoștință, face observarea răutăcioasă, că R. „ciclopedică” e citită numai de cel ce o redactează. Ca să-i facem o plăcere ne dăm bătăuși și recunoștem, că da, avem puțin cititori, de ce nu ne-am plâns niciodată, căci această mică revistă nu e pentru orice găăuță.

A D R E S A

D-Sale Dlui
P. T.

Liceul de Stat
Redacțiunea

De acel-ași autor: „*Ad astra*“, astronomie populară în icone, ilustrată. Prețul 65 Lei (la „*Cartea românească*“).

Carageale, citindu-o din întâmplare, a trimis salutări autorului „ale cărui opere escelente i-au cauzat mare plăcere“.

A. Bârsanu, fostul președinte al Astrei, a scris autorului: „Vă felicit pentru frumoasa scriere, am citit-o cu cea mai mare plăcere și o voi recomanda elevilor și cunoscuților“.

„Ziarul științelor și al călătoriilor“ scrie despre ea (1932): „se poate asemîna, ca fel dibaciu de a populariza, cu scrierile lui Flammarion“.

„*Ortografie*“. Prețul 10 Lei.

De acel-ași autor — se află la „*Tipografia G. Matheiu*“ în Bistrița (jud. Năsăud):

„*Doina*“ poezia populară lirică selecționată și aranjată. Un volum de 300 pag. pe două colone. Prețul 65 Lei.

Aprețierea revistei „Cosânzeana“: „*Doina* e cea mai bună și cea mai largă antologie a poeziei populare. Pentru frumusețea versurilor, paginile îngrijit tipărite, am dori să aibă o răspândire cât mai întinsă... o recomandăm călduros cititorilor noștri..., vor simți fiori adevăratei frumuseți artistice“.

„*Neamul românesc literar*“ scrie: „Alegerea a fost făcută cu multă pricepere și mult gust... reușește să ne dea, pe lângă ideia unității de limbă și de suflet a nației noastre, o cunoștință tot atât de prețioasă a valorii artistice a limbei și creațiunii populare. Volumul n'ar trebui să lipsescă din nici o bibliotecă“.

De acel-ași autor: *Dicționarul limbei românești* (manuscris).

